

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.985

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.36>

Бондар В. С.,

кандидат юридичних наук, професор,
декан факультету підготовки фахівців для підрозділів поліції
Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ

Анотація. У статті розглянуто особливості, притаманні обставинам, які підлягають доказуванню в досудовому розслідуванні злочинів, учинених злочинними спільнотами, що обумовлені поняттям кримінального правопорушення, підставою кримінальної відповідальності або звільнення від кримінальної відповідальності, загальними принципами призначення покарання, ознаками конкретних складів злочинів. З урахуванням розглянутих особливостей визначено й розглянуто обставини, що входять до предмета доказування по цій категорії кримінальних правопорушень.

Обґрунтовано, що особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, вчинені злочинними спільнотами можна охарактеризувати таким чином: 1) доказування в кримінальних провадженнях про злочини, вчинені злочинними спільнотами являє собою вид доказування про сукупність кримінальних правопорушень, основне «ядро» яких можуть складати як однорідні за кримінально-правовими ознаками та тотожні за елементами кримінального процесуального предмета доказування, за криміналістичними засобами та прийомами виявлення їх джерел злочини; 2) оскільки елементами систем, які являють собою серійні злочини є окремі злочини, учинені підозрюваним, та в зв'язку з кожним з цих злочинів відкривалися кримінальні провадження, у подальшому об'єднані в одному провадженні, доказування здійснюються по кожному з них, адже вони мають власний предмет, це стосується фактів учинення кримінальних правопорушень, які кваліфікуються за ознаками реальної сукупності.

Виокремлено додаткові ознаки злочинної спільноти (злочинної організації), які певною мірою підтверджують наявність обов'язкових ознак та свідчать про підвищений рівень злочинного лідерства: 1) наявність економічного підґрунтя злочинної спільноти, яка визначається наявністю одного або декількох суб'єктів підприємницької діяльності, які або безпосередньо належать злочинним угрупованням, або контролюються ними, наявністю у розпорядженні злочинної спільноти загальних коштів, які використовуються для забезпечення її кримінально-протиправної діяльності, використанням наявних у злочинної спільноти можливостей для легалізації (відмивання) коштів, здобутих злочинним шляхом; 2) етнічний (національний) склад злочинної спільноти, певна «спеціалізація» злочинних угруповань, наявність між-регіональних або транснаціональних зв'язків у злочинному середовищі. Зазначено, що перелік таких додаткових ознак не є вичерпним та може доповнюватись у зв'язку з подальшим вдосконаленням.

Ключові слова: предмет доказування, обставини, що підлягають доказуванню, злочини, учинені злочинними спільнотами.

Bondar V. S. Circumstances to be proven in criminal proceedings about crimes committed by criminal communities

Abstract. The article examines the peculiarities, inherent circumstances that are subject to proof in the pre-trial investigation of crimes committed by criminal communities, which are determined by the concept of a criminal offense, the basis of criminal liability or exemption from criminal liability, general principles of punishment, features of specific crimes. Taking into account the considered features, the circumstances included in the subject of proof for this category of criminal offenses were defined and considered.

It is substantiated that the specifics of the subject of evidence in criminal proceedings about criminal offenses committed by criminal communities can be characterized as follows: 1) evidence in criminal proceedings about

crimes committed by criminal communities is a type of evidence about a set of criminal offenses, the main “core” of which can be as crimes that are uniform in terms of criminal law characteristics and identical in terms of the elements of the criminal procedural subject of proof, in terms of forensic means and methods of identifying their sources; 2) since the elements of the systems that represent serial crimes are separate crimes committed by the suspect, and criminal proceedings were opened in connection with each of these crimes, which were later combined into one proceeding, proofs are carried out for each of them, because they have their own subject, this refers to the facts of the commission of criminal offenses, which are qualified according to the characteristics of the real population.

Additional signs of a criminal community (criminal organization) are singled out, which to some extent confirm the presence of mandatory signs and testify to the increased level of criminal leadership: 1) the presence of an economic basis of a criminal community, which is determined by the presence of one or more business entities, which either directly belong to or are controlled by criminal groups, the availability of general funds at the disposal of the criminal community, which are used to ensure its criminal and illegal activities, the use of opportunities available to the criminal community for the legalization (laundering) of criminally obtained funds; 2) ethnic (national) composition of the criminal community, a certain “specialization” of criminal groups, the presence of interregional or transnational connections in the criminal environment. It is noted that the list of such additional features is not exhaustive and may be supplemented in connection with further improvement.

Key words: *subject of proof, circumstances subject to proof, crimes committed by criminal communities.*

Постановка проблеми. Проведене досудове розслідування злочинів, що вчиняються злочинними спільнотами (статті 255, 255-1, 255-2, 255-3, 256 Кримінального кодексу України, далі – КК України), можна вважати здійсненим швидко, повно й неупереджено, якщо було встановлено всі обставини, які складають предмет доказування та мають значення для кримінального провадження (ст. 91 КПК України).

Водночас результати проведеного нами аналізу практики розслідування злочинів, учинених злочинною спільнотою дають підстави для висновку про те, що в слідчих, які здійснюють досудове розслідування злочинів цієї категорії, у багатьох випадках з’являються значні складнощі, пов’язані з особливостями предмета доказування в цій категорії кримінальних проваджень.

Незважаючи на те, що, наприклад, злочини, пов’язані із встановленням, здійсненням, поширенням або застосуванням злочинного впливу здебільшого вчиняються під керівництвом суб’єктів підвищеного злочинного впливу, за участі не менше трьох осіб, з чітким розподілом ролей, мають місце випадки неналежної фіксації ознак кримінально-протиправної діяльності та, як наслідок, особам інкримінуються протиправні дії за ст. 255-1 КК України без зазначення, в чому саме полягає встановлення та поширення злочинного впливу та на яку саме кримінально-протиправну діяльність. Це призводить до ситуації, коли лише у кожному третьому криміналь-

ному провадженні, у яких триває досудове розслідування, повідомляється про підозру, а також до закриття кримінальних проваджень за результатами досудового розслідування на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Тому чітке визначення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях про злочини цієї категорії, буде сприяти формуванню окремої методики їхнього розслідування.

За даними Офісу Генерального прокурора за 2023 рік обліковано кримінальних правопорушень, учинених в організованих формах, передбачених Кримінальним кодексом України (далі – КК України): ст. 255 – 206, особам вручено повідомлення про підозру – 140; ст. 255-1 – 65, особам вручено підозру – 45; ст. 255-2 – 11, особам вручено підозру – 9; ст. 255-3 – 5, особам вручено підозру – 3; ст. 256 – 4; ст. 257 – 5; ст. 258-3 – 142; ст. 260 – 100; ст. 392 – 1 [9] (табл. 1).

Дана статистика свідчить, що лівова частка навантаження щодо протидії організованій злочинності належить підрозділам Національної поліції України, зокрема підрозділами карного розшуку, міграційної поліції, кіберполіції, внутрішньої безпеки, стратегічних розслідувань.

Зазначене підтверджує тезу про збільшення динаміки фактів учинення кримінально-протиправних діянь в організованих формах. Найбільш розповсюдженими видами організованої злочинності є вчинення злочинів, пов’язаних з незаконним обігом зброї,

**Абсолютні показники злочинів, учинених в організованих формах (за 2020-2023 рр.)
(да даними Офісу Генерального прокурора)**

Роки	Обліковано	Вручено підозру	Провадження направлені до суду з обвинувальним актом
Ст. 255 (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній)			
2019	68	27	9
2020	92	42	11
2021	173	76	35
2022	137	75	19
2023	206	140	44
2024	32	18	2
Ст. 255-1 (встановлення або поширення злочинного впливу)			
2019			
2020	38	6	0
2021	123	77	40
2022	62	22	15
2023	65	45	28
2024	5	2	0
Ст. 255-2 (організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці))			
2019			
2020	2	0	0
2021	8	3	2
2022	10	8	1
2023	11	9	4
2024	2	0	
Ст. 255-3 (звернення за застосуванням злочинного впливу)			
2019			
2020	3	2	1
2021	28	23	8
2022	10	4	4
2023	5	3	3
2024	0	0	0
Ст. 256 (сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності)			
2019	56	4	1
2020	23	2	2
2021	25	0	0
2022	9	0	0
2023	4	0	0
2024	2	0	0

наркотичних засобів, торгівлею людьми, у сфері суспільної моралі (ст.ст. 300-303 КК України), шахрайства, незаконні заволодіння транспортними засобами, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України), злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст.ст. 364-370 КК України), злочини у сфері господарської діяльності (ст.ст. 199-233 КК України, у тому

числі незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 КК України), легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України), а також злочини у сфері використання електронно-обчислювальних мереж (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (ст.ст. 361-363-1 КК України).

Залишається актуальним питання тривалого судового розгляду у кримінальних про-

вадження цієї категорії та винесення вироків учасникам і керівникам злочинних спільнот, на розгляді у судах перебувають 136 кримінальних проваджень, зокрема у Дніпропетровській, Житомирській, Кіровоградській та Одеській областях.

Окремої уваги потребує стан судової репресії у кримінальних провадженнях, пов'язаних з поширенням злочинного впливу, а також підхід окремих практичних працівників органів прокуратури у застосуванні інституту угод.

Так, 31.03.2023 вироком Соснівського районного суду міста Черкаси засуджено двох осіб, які встановлювали та поширювали злочинний вплив на території Черкаської області, зокрема щодо збуту наркотичних засобів, і призначено покарання із застосуванням ст. 75 КК України у вигляді позбавлення волі строком на 5 років із встановленням іспитового строку на 2 роки. При ухваленні вироку судом не враховано тяжкість вчиненого злочину, його суспільну небезпеку та мотиви вчинення, а також особи обвинувачених.

В такий нестабільний для України період трансформація сучасних проявів організованої злочинності викликає потребу наукового осмислення цих питань з точки зору ситуації, яка склалася.

Стан опрацювання проблематики. Відповідність типових криміналістичних моделей розслідування предмета доказування й диспозиції статті Кримінального кодексу як принцип формування окремих криміналістичних методик, а також проблематику кримінально-правової заборони злочинного лідерства розробляли такі вчені: Н.П. Ангелуца, М.І. Бажанов, А.А. Вознюк, А.Ф. Волобуєв, О.О. Дудоров, В.А. Журавель, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалова, В.В. Малюк, Р.О. Мовчан, О.В. Околіт, В.В. Тіщенко, Б.В. Щур.

Однак питання реалізації принципу відповідності зазначеної засади при застосуванні тактичних комплексів під час досудового розслідування злочинів, учинених злочинними спільнотами, остаточно не вирішено. З нашого погляду, проблема предмета доказування в кримінальних провадженнях щодо злочинів, які учиняються злочинною спіль-

нотою, потребує додаткового дослідження, адже має не тільки важливе теоретичне, але також практичне й дидактичне значення.

Метою статті є розгляд та визначення обставин, які входять до складу предмета доказування в розслідуванні злочинів, що вчиняються злочинною спільнотою.

Виклад основного матеріалу. Обсяг обставин, що підлягають доказуванню в процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених злочинними спільнотами, необхідно визначати, виходячи з предмету та меж доказування по кримінальному провадженню, які містяться у ст. 91 КПК, кваліфікуючих ознак цього виду злочинів, закріплених у відповідній статті КК (ст.ст. 255, 255-1, 255-2, 255-3, 256), і обставин, обумовлених своєрідністю конкретного кримінального правопорушення.

Оскільки перелік обставин, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні, викладених у ч. 1 ст. 91/ч. 1 ст.ст. 298-1 КПК України є універсальним, при їх доказуванні слідчий (дознавач) та прокурор повинні виходити з того, що всі вони є рівнозначними, тому недоведеність хоча б однієї з них, викликає визнання всієї сукупності доказів недостатньою для прийняття підсумкового рішення.

Визначений законом алгоритм встановлення обставин предмета доказування є однаковою для всіх процесуальних порядків кримінального провадження та відповідає і послідовності вирішення питань судом під час ухвалення вироку (ч. 1 ст. 368 КПК) із урахуванням висновків щодо застосування відповідних норм права, викладених у правових позиціях Верховного Суду. Зокрема, у постанові від 19.02.2025 № 5-38кс14 сформульовано правило, відповідно до якого злочинній діяльності організованої групи (колективний суб'єкт злочинів) обов'язково передують злочинна діяльність щодо її утворення (організації), набуття нею всіх обов'язкових ознак, які її характеризують як один із видів складної форми співучасті. За відсутності даних про організацію (утворення) стійкого злочинного об'єднання ставити питання про винність особи у вчиненні злочинів у складі організованої групи неможливо (пункт 9). Необхідне виявлення обста-

вин, які характеризують діяльність учасників злочинних об'єднань, не тільки безпосередньо пов'язану з виконанням об'єктивної сторони даного конкретного злочину, а й поза межами об'єктивної сторони [8].

Законодавець надає визначення поняття «злочинної спільноти» як об'єднання двох чи більше злочинних організацій» (ч. 4 ст. 255 КК України), «злочинний вплив – будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності» та «вор в законі – особа, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив» (примітка до ст. 255 КК України). Вона залишається загальною нормою по відношенню до бандитизму (ст. 257 КК України), створення терористичної групи чи організації (ст. 258-3 КК України), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України) тощо. При розкритті ознак останніх об'єднань доцільно звернутися до ч.ч. 3, 4 ст. 28 КК України та примітки ст. 260 КК України.

Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених злочинними спільнотами, можна поділити на декілька груп:

1) обставини, що відносяться до вчинення злочинного спільноту конкретному злочину (предмет посягання, спосіб, шкода, інші обставини);

2) обставини, що характеризують злочинну спільноту;

3) обставини, що впливають на притягнення винного до кримінальної відповідальності, призначення йому або звільнення його від кримінальної відповідальності;

4) обставини, які сприяли вчиненню злочину, а також інші обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Такі обставини утворюють алгоритм слідчої роботи по кожному кримінальному провадженню. Окрім цього, виникає необхідність встановлення додаткових обставин,

що мають значення для досудового розслідування.

Вони не є елементами процесу доказування, встановлення цих обставин має певне практичне значення з точки зору розумового відтворення (моделювання) всієї картини вчиненого кримінального правопорушення, розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, визначення шляхів пошуку доказів у кримінальному провадженні, а також у якості засобу встановлення невідомих елементів предмету доказування, що знаходяться з ними в закономірному зв'язку.

Особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, вчинені злочинними спільнотами можна охарактеризувати таким чином:

1) доказування в кримінальних провадженнях про злочини, вчинені злочинними спільнотами являє собою вид доказування про сукупність кримінальних правопорушень, основне «ядро» яких можуть складати як однорідні за кримінально правовими ознаками та тотожні за елементами кримінального процесуального предмета доказування, за криміналістичними засобами та прийомами виявлення їх джерел злочини. Водночас в єдиний предмет доказування можуть входити не тільки, наприклад, розбій, учинений членами злочинної спільноти, але й інші, учинені ними кримінальні правопорушення;

2) оскільки елементами систем, які являють собою серійні злочини є окремі злочини, учинені підозрюваним, та в зв'язку з кожним з цих злочинів відкривалися кримінальні провадження, у подальшому об'єднані в одному провадженні, доказування здійснюються по кожному з них, адже вони мають власний предмет. Насамперед це стосується фактів учинення кримінальних правопорушень зазначеної категорії, які кваліфікуються за ознаками реальної сукупності. Наприклад, поширення злочинного впливу (ст. 255-1 КК України) зазвичай кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень, зокрема, з інкримінуванням при цьому ст. 121 КК «Умисне тяжке тілесне ушкодження», ст. 127 «Катування», ст. 129 КК «Погроза вбивством», 146 КК «Незаконне позбавлення волі або

викрадення людини», ст. 185 КК «Крадіжка», ст. 187 КК «Розбій», ст. 189 «Вимагання», ст. 190 «Шахрайство», ст. 255-2 КК «Організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці)», ст. 307 КК «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», ст. 311 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів», ст. 321 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів», ст. 392 КК «Дії, що дезорганізують роботу установи виконання покарань».

Як слушно зазначають Н.П. Ангелуца та А.С. Негода, «вчинення кримінального правопорушення в організованих формах виступає кваліфікуючою та особливо кваліфікуючою ознакою окремих складів кримінальних правопорушень. Чинний Кримінальний кодекс диференційовано підходить до кримінальної відповідальності залежно від обтяжуючих обставин. Організована група на рівні кваліфікованого чи особливо кваліфікованих складів передбачена в кримінальних правопорушеннях: нетяжких (ч. 3 ст. 109, ч. 2 ст. 129, ч. 4 ст. 159-1, ч. 4 ст. 232-1, 232-3, ч. 2 ст. 333, ч. 2 ст. 368-3, 368-4 КК України) всього 8; тяжких (ч. 4 ст. 110-2, ч. 3 ст. 146, ч. 3 ст. 146, ч. 3 ст. 150, ч. 3 ст. 150-1, ч. 3 ст. 161, ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 177, ч. 3 ст. 201-2, ч. 3 ст. 206, ч. 3 ст. 224, ч. 3 ст. 229, ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 311, ч. 4 ст. 321, ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1, ч. 4 ст. 355, ч. 3 ст. 359, ч. 4 ст. 369, ч. 2 ст. 436-1, ч. 3 ст. 436-2 КК України – 21 кримінальне правопорушення; особливо тяжких (ч. 2 ст. 147, ч. 3 ст. 149, ч. 5 ст. 185, ч. 5 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 5 ст. 190, ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 199, ч. 3 ст. 149, ч. 5 ст. 185, ч. 5 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 5 ст. 190, ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 199, ч. 3 ст. 201-1, ч. 3 ст. 209, ч. 1 ст. 255-2, ч. 3 ст. 258-5, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 263-1, ч. 3 ст. 278, ч. 3 ст. 280, ч. 3 ст. 289, ч. 3 ст. 292, ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 345,

ч. 4 ст. 345-1 КК України) – 26 кримінальних правопорушень [1, с. 11-15].

Водночас з'ясування обставин, які складають предмет доказування в кримінальному провадженні та позначених у тій їх термінологічній формі, яку встановив законодавець, у практичній діяльності з досудового розслідування кримінальних правопорушень завжди супроводжується відшукуванням та перевіркою різних пов'язаних з ними фактів. Кожен з них є фактом меншого рівня та може бути складовою однієї конкретної обставини із числа названих у ч. 1 ст. 91 КПК України, такі декількох одночасно. Наприклад, установлення факту знаходження підозрюваного в районі вчинення злочину в певний проміжок часу, який збігається за своїми параметрами із часом учинення злочину, може за певних обставин розглядатись: а) як обставина, що вказує на можливу причетність цієї особи до злочину; б) як обставина, яка сприяла конкретизації часу вчинення цього злочину. Не надавати значущості такого роду фактам, уважаємо, не є доцільним. З іншого боку, подібні факти самі по собі в розрізненому вигляді істотного доказового значення не мають, набуваючи його лише після об'єднання в певні сукупності, зокрема позначені тими термінами, якими законодавець позначає обставини, які підлягають установленню в кримінальному провадженні.

Отже, до обставин, які підлягають установленню (доказуванню) у кримінальних провадженнях щодо злочинів, учинених злочинними спільнотами можна віднести:

1) подію кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення), тобто переважно обставини, які підпадають під ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Час, місце, спосіб та інші обставини вчинення правопорушення встановлюються незалежно від того, чи зазначені вони як ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення в законі про кримінальну відповідальність. Питання, наскільки точно повинен встановлюватись цей комплекс обставин, залежить від конкретних складів кримінальних правопорушень:

– спосіб вчинення злочину, як комплекс дій правопорушника, послідовність яких призводить до протиправного результату.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 4, 5 ст. 255 КК України, може виражатися, у тому числі в таких діях:

- 4) створення злочинної спільноти;
- 5) керівництво злочинною спільнотою.

Створення злочинної спільноти полягає в об'єднанні двох чи більше злочинних організацій на основі спільності мети, завдань чи з інших причин. Таке об'єднання може відбуватись для здійснення спільної злочинної діяльності представниками декількох злочинних організацій, для консолідації злочинного середовища, підтримки його норм та звичаїв, здійснення не заснованого на законі контролю за різними групами осіб, об'єктами, сферами діяльності і територіями, розвитку взаємозв'язків у кримінальному середовищі, зокрема серед осіб, утримуваних у кримінально-виконавчих установах, СІЗО та ІТТ. Зазначене об'єднання може полягати у визначенні єдиного керівника чи створенні групи керівників (або колегіального органу), який чи які здійснюватимуть загальне керівництво учасниками злочинних організацій, що об'єднались. Таке об'єднання може бути як добровільним, так і примусовим, як постійним, так і тимчасовим [7].

Керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою – це дії з управління створеним злочинним об'єднанням. Вони поділяються на:

- 1) дії, спрямовані на управління його функціонуванням;
- 2) дії, спрямовані на управління злочинною діяльністю цих об'єднань.

Таким чином, для доведення наявності злочинної спільноти необхідно встановити кримінально-правові ознаки двох чи більше злочинних організацій (кожної окремо взятої), а потім додаткову ознаку – факт їхнього об'єднання. Про об'єднання злочинних організацій можуть свідчити: 1) встановлення єдиного керівництва злочинної спільноти, яке здійснює як однак, так і декілька осіб; 2) спільне планування або безпосереднє вчинення злочинів учасниками злочинних організацій, що входять до злочинної спільноти.

Для доказування об'єднання злочинних організацій слід встановити його спосіб, причини, обставини.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 255-1 може виражатися у таких формах:

1) умисне встановлення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК (це його створення, налагоджування, утвердження);

2) умисне поширення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК (це його розповсюдження, розвиток, доведення до відома інших, розширення сфери) [7].

Приклад. *ОСОБА_3 обвинувачується в тому, що відбуваючи покарання в державній установі «Снігурівська виправна колонія № 5», у період часу з 29.11.2018 по 18.01.2021 будучи засудженим за вчинення умисного тяжкого злочину, почав підтримувати та пропагувати злочинські традиції», не бажаючи ставати на шлях виправлення, тобто процесу позитивних змін, які відбуваються у його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослукняної поведінки, не підкорюючись вимогам чинного законодавства України, що визначають порядок утримання та відбуття покарань ув'язненими в місцях позбавлення волі, правилам поведінки в місцях позбавлення волі, а також загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві, завдяки своїм особистим якостям здобув повагу та авторитет серед засуджених, як особа в статусі суб'єкта злочинного впливу.*

Нехтуючи вказаними обов'язками засуджених та з метою здобуття і укріплення авторитету серед засуджених, ОСОБА_3, який утримувався у ДУ «Снігурівська виправна колонія № 5» неодноразово порушував режим утримання, зберігав заборонені предмети (мобільні телефони, акумуляторні батареї, саморобні гральні карти, запірний пристрій), намагався дестабілізувати роботу установи, створював конфліктні ситуації, намагався налагодити канал постачання заборонених предметів до зони, пошкоджував майно установи, грубо поведився з працівників установи, представ-

никами адміністрації та медичним персоналом, порушував локалізацію, порушував розпорядок дня, не виконував законних вимог адміністрації, за що 24 (двадцять чотири) рази притягувався до дисциплінарної відповідальності правами начальника установи, з яких 7 (сім) разів був поміщений до ДІЗО (дисциплінарний ізолятор). Внаслідок даних порушень, ОСОБА_3 також здобув повагу і авторитет серед засуджених.

Маючи попередньо здобутий серед засуджених осіб та в місцях позбавлення волі авторитет, як особи, яка веде «правильний» для «злочинських» традицій спосіб життя, у період відбуття ОСОБА_3 покарання в умовах ДУ «Снігурівська виправна колонія № 5», останньому було визначено статус особи, яка є кримінальним авторитетом серед осіб, що утримуються у вказаній установі, тобто уповноваженим наглядати за дотриманням загальноприйнятих в злочинських колах неписаних законів та правил поведінки, так званим «смотрящим за лагерем» – Снігурівською виправною колонією № 5, яка розташована за адресою: Миколаївська область, Снігурівський район, село Центральне, вул. Суворова, 1.

Визначення ОСОБА_3 «смотрящим за лагерем» «Снігурівської виправної колонії № 5» відбулось з метою контролю за поведінкою засуджених та дотримання ними «злочинських традицій», контролю за матеріальним забезпеченням, накопиченням та утримання грошових коштів, майна чи інших активів (доходів від них) у житловій зоні даної установи та дисциплінарному ізоляторі, тобто так званого «общаку», шляхом організації та контролю доставки і розподілу заборонених предметів до установи, збору коштів від засуджених, а також шляхом організації та проведення азартних і так званих «турнірів», подальшого розподілу зібраних коштів, іншого.

Після визначення «смотрящим за лагерем» ДУ «Снігурівською виправною колонією № 5», з метою встановлення та поширення свого злочинного впливу на засуджених, які відбували покарання в даній установі, та злочинну діяльність на території установи виконання покарань, ОСОБА_3, до та про-

тягом з 26.06.2020 по 18.01.2021, встановив у «Снігурівській виправній колонії № 5», яка розташована за адресою: Миколаївська область, Снігурівський район, село Центральне, вул. Суворова, буд. 1, правила поведінки серед засуджених та вимагав безумовного їх дотримання вказаними особами. Приймав рішення, щодо покарання засуджених, та спричинення їм тілесних ушкоджень за непокору його вимогам. Будь-який спротив дотриманню встановлених ним правил поведінки негайно подавлявся як ним особисто, так і іншими наближеними до нього та визначеними ним засудженими, шляхом застосування фізичного та психологічного насильства. ОСОБА_3 мав право вирішувати спори, які виникали між засудженими і призначати покарання, контролював «обшак», усі надходження та розтрату коштів за: організацію і доставку заборонених речей, в тому числі засобів мобільного зв'язку, алкогольних напоїв, заборонених речовин до установи виконання покарань, проведення азартних ігор, контролював надходження продуктів харчування і тютюнових виробів та їх розподіл серед засуджених.

Встановивши та поширивши протягом з 26.06.2020 по 18.01.2021 свій злочинний вплив на засуджених, які утримувалися в «Снігурівській виправній колонії № 5», ОСОБА_3 завдяки здобутому авторитету та особистим якостям сприяв, спонукав та координував злочинну діяльність в умовах установи виконання покарань тобто спосіб існування певної частини суспільства, її життєзабезпечення у відповідності до «злочинських традицій» та виконував наступні функції:

– прийняв на себе всю повноту неформальної влади на території колонії серед засуджених під статусом «Ссмотрящий за лагерем»;

– встановив правила поведінки засуджених у відповідності до «злочинських законів» та спонукав і забезпечував їх дотримання засудженими;

– призначив довірених осіб, які користувались авторитетом серед інших ув'язнених та мали вплив на них, «смотрящих за бараками», які виконували його вказівки, інше;

– контролював забезпечення та надходження на територію установи виконання покарань заборонених для користування предметів, речей, речовин, грошових коштів, інше та їх розподіл серед засуджених;

– здійснював збір із засуджених та розподіл коштів, забезпечував наповнення так званого «общаку», тобто фонду взаємодопомоги в злочинському середовищі;

– приймав рішення про необхідність видачі ув'язненим засобів зв'язку, незаконну доставку яких організував до установи;

– організував та контролював азартні ігри на території колонії, як одне з джерел отримання грошових коштів;

– визначав злочинну касту, в якій мав перебувати засуджений, зокрема «козли», «мужики», «порядочные», «непорядочные», інше.

– вирішував спори, які виникали між засудженими з точки зору неписаних кримінальних «законів», «по поняттям», виступаючи в таких випадках в ролі «мирового судді», а також між засудженими та особами поза межами установи, вів переговори від імені засуджених та визначав обґрунтованість претензій, а також приймав рішення про необхідність покарання винуватця та яким воно буде;

– здійснював розподіл матеріального забезпечення, та їх збір у засуджених для розподілу на власний розсуд у житловій зоні установи та дисциплінарному ізоляторі, використовував такий розподіл, у тому числі, як покарання та заохочення;

– проводив так звані співбесіди із засудженими, які прибували до подальшого відбування покарання в «Снігурівській виправній колонії № 5», доводив до них свої вимоги утримання та визначав, до якої касту буде відноситись засуджений [4].

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 255-2 може виражатися у таких формах:

1) організація злочинного зібрання (сходки); 2) сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) полягає в таких діях: 3) участь у такому зібранні (сходці).

Приклад. ОСОБА_4, кримінальне прізвисько «ОСОБА_6», будучи особою, яка нео-

дноразово притягувалася до кримінальної відповідальності за вчинення різних кримінальних правопорушень, та демонструючи повне неприйняття зовнішніх загальноприйнятих норм і правил поведінки у суспільстві, нехтуючи обов'язками засуджених та з метою здобуття і укріплення авторитету серед засуджених, будучи особою близькою особою колишнього так званого «Смотрящего» за УВП ОСОБА_7, і відповідальним за ведення списків общаку, ОСОБА_4, який утримується з 21.03.2019 у ДУ № 9 «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)» за адресою: м. Ужгород, вул. Довженка, 8, А, прийняв участь у злочинних зібраннях, які організував ОСОБА_8 в ДУ № 9 «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)» за наступних обставин.

Так, 03.12.2022 приблизно о 14 год 37 хв. з метою перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», ОСОБА_8 (кримінальне прізвисько «ОСОБА_9»), якому визначено позицію в кримінальній ієрархії «Бродяги», тобто особи яка має підвищений злочинний вплив в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», знаходячись в кімнаті психологічного розвантаження, яка розташована за адресою: м. Ужгород, вул. Довженка, 8А, організував злочинне зібрання (сходку), в якому, окрім нього, прийняли активну участь ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, кримінальне прізвисько «ОСОБА_6», обвинувачений за ч. 4 ст. 187 КК України, ОСОБА_10, ІНФОРМАЦІЯ_2, обвинувачений за ч. 3 ст. 189 КК України, має статус «Бродяги», ОСОБА_11, ІНФОРМАЦІЯ_3, кримінальне прізвисько «ОСОБА_12», обвинувачений за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України, ОСОБА_13, ІНФОРМАЦІЯ_4, кримінальні прізвиська «ОСОБА_14» та «ОСОБА_15», обвинувачений за ч. 3 ст. 187, ч. 2 ст. 115 КК України (являється «смотрящим по корпусу УВП»), в ході якого учасники обговорили між собою та скоординували збір та розподіл матеріальних благ, отриманих від карточних азартних ігор, а також питання недостатнього наповнення злочинного «общаку» одним із засуджених та його подальше наповнення, шляхи

постачання заборонених речей в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», протидію законному режиму, який діє в установі виконання покарань.

Окрім цього, 11.02.2023 приблизно о 17 год. 46 хв., з метою перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», ОСОБА_8 (кримінальне прізвисько «ОСОБА_9»), якому визначено позицію в кримінальній ієрархії «Бродяги», тобто особи, яка має підвищений злочинний вплив в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», за участі ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, ОСОБА_10, ІНФОРМАЦІЯ_2, ОСОБА_11, ІНФОРМАЦІЯ_3, ОСОБА_13, ІНФОРМАЦІЯ_4, ОСОБА_16, ІНФОРМАЦІЯ_5, та інших (не встановлених на даний час досудовим розслідуванням осіб) організував злочинне зібрання 11.02.2023 приблизно о 17 год. 46 хв., знаходячись всередині прогулянкового дворику № 5 ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)» за адресою: м. Ужгород, вул. Довженка, 8, А, в ході якого учасники між собою вирішили питання надання статусу так званого «Бродяги» одному із учасників злочинної сходки ОСОБА_17 та наділення його певними правами і обов'язками у злочинному середовищі всередині ДУ «Закарпатська УВП (№ 9)», обговорили питання наповнення та розподілу матеріальних благ злочинського «общаку» всередині установи виконання покарань, шляхи постачання заборонених речей, протидію законному режиму в установі виконання покарань.

Таким чином, органом досудового розслідування ОСОБА_4 інкриміновано вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 255-2 КК України, а саме: участь у злочинному зібранні (сходці) осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування матеріального забезпечення та координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, сфер злочинного впливу [5];

– обстановку злочину. Для дій у межах організації, сприянні у проведенні або участі у злочинному зібранні (сходці) (ст. 255-2 КК України) обстановка є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу, що полягає

у зустрічі (засіданні) представників злочинних об'єднань та (або) осіб, які здійснюють злочинний вплив, яка може вважатися такою, що відбулася, коли прибули її учасники (два або більше), і така зустріч організувалася для вирішення питань спільної злочинної діяльності. Це спільне засідання може відбуватися з використанням засобів зв'язку, тобто за допомогою поштового, телеграфного, телефонного, електронного, радіозв'язку тощо. Інформація також може передаватися у різних формах – паперовій, звуковій, візуальній. Інформація може бути текстовою, графічною, звуковою, у формі відео тощо [7];

– місце вчинення кримінального правопорушення, котре є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 2 ст. 255-1, яким є суспільство (воля) (ч. 1), ізолятори тимчасового тримання, слідчі ізолятори чи установи виконання покарань (ч. 2);

– час учинення кримінального правопорушення. Час учинення злочину, відображений у відповідних процесуальних документах, є допустимим зазначати в різний спосіб. У кримінальних провадженнях про незаконний збут вогнепальної зброї, наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів час, учинених членами злочинних спільнот або злочин, передбачений ст. 255-2 КК України має установлювати якомога більш точно (о 15 годині 05 жовтня 2020 року), тоді як у кримінальних провадженнях про триваючі злочини, скажімо, незаконне виготовлення вогнепальної зброї, час учинення цих дій може бути визначено менш чітко (у червні-липні 2021 року).

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення:

– довести винуватість – означає зібрати докази, на підставі яких може бути винуватість, яка в загальному плані означає необхідність зібрання доказів, на підставі яких може бути сформульований категоричний висновок про те, що кримінальне правопорушення вчинене конкретно особою. Особа підозрюваного (обвинуваченого) у вчиненні кримінального правопорушення злочинною спільнотою (статті 255, 255-1, 255-2, 255-3,

256 КК України), вважається встановленою, якщо орган досудового розслідування виконав відповідний алгоритм проведення слідчих (розшукових) дій, за допомогою яких особу було ідентифіковано як таку, що вчинила це кримінальне правопорушення (наприклад, у результаті проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій з подальшим призначенням фоноскопичної судової експертизи);

3) обставини, що є підставою для звільнення від кримінального відповідальності або покарання. Ч. 6 ст. 255 КК України передбачений спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за таких умов:

1) особа не була організатором або керівником злочинної організації, а лише брала участь у ній, зокрема використовуючи своє службове становище. Цей вид звільнення від кримінальної відповідальності не поширюється на створення злочинної організації, керівництво нею, її структурними частинами, а також на створення і керівництво злочинною спільнотою;

2) особа до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину (статті 276–278 КПК) добровільно повідомила про створення злочинної організації або участь у ній, тобто надала усю відому їй інформацію про цей злочин. Якщо особі повідомлено про підозру у вчиненні іншого к. пр., то вона вправі добровільно повідомити про вчинення злочину, передбаченого ст. 255 КК;

3) особа сприяла розкриттю злочинної організації [7].

В судовій практиці з учасниками злочинних організацій, які співпрацюють з органами правопорядку, нерідко укладають угоди про визнання винуватості (ч. 5 ст. 65 КК), а не звільняють їх від кримінальної відповідальності. Такі угоди передусім необхідні для розкриття саме злочинів, учинених у співучасті, особливо в тих випадках, коли не вдається задокументувати діяльність злочинних об'єднань і припинити їх подальше функціонування.

Ч. 2 ст. 255-2 КК України також передбачений спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності, який передбачає такі умови: 1) особа не є організатором зло-

чинного зібрання (сходки), тобто вона лише сприяла йому (їй) чи брала в ньому (ній) участь; 2) вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомила про цей злочин; 3) особа активно сприяла розкриттю цього злочину [7].

Додаткові ознаки злочинної спільноти.

Злочинні спільноти можуть характеризуватися й додатковими ознаками, які певною мірою підтверджують наявність вищезазначених обов'язкових ознак (стійких) та свідчать про підвищений рівень організованості злочинної діяльності.

1. Наявність економічного підґрунтя злочинної спільноти.

Вказана ознака визначається:

– наявністю одного або декількох підприємств (суб'єктів підприємницької діяльності), які або безпосередньо належать злочинним угрупованням, або контролюються ними. Вказані підприємства використовуються такими спільнотами як для сприяння вчиненню конкретних кримінальних правопорушень або здійсненню кримінально-протиправної діяльності (наприклад, фірми з ознаками фіктивності – для розкрадання кредитних ресурсів, бюджетних коштів), такі для зайняття певними видами економічної діяльності. При тому, така діяльність може бути не тільки протиправною, так би мовити «тіньовою» (зокрема, незаконне виготовлення лікєро-горілчанних виробів тощо), а й у сферах надання послуг, проведення розважальних заходів). Проте в останньому випадку кінцевою метою функціонування таких підприємств є отримання коштів для подальшого їх використання під час кримінально-протиправної діяльності та легалізації (відмивання) коштів, які здобуті злочинним шляхом;

– наявністю у розпорядженні спільноти загальних коштів, які використовуються для забезпечення її кримінально-протиправної діяльності. Вказані кошти можуть бути отримані як внаслідок кримінально-протиправної діяльності, так і за рахунок економічної діяльності підконтрольних спільноті підприємств, організацій та установ (у тому числі у вигляді постійних відрахувань за забезпечення так званого «даху»). Використання таких коштів визначається не лише забезпеченням кримі-

нально-протиправної діяльності групи (придбання зброї, інших знарядь для вчинення конкретних злочинів, налагодження корумпованих зв'язків з працівниками органів правопорядку, державної влади та управління тощо), а й подальшим зміцненням «економічної бази» угруповань, проникнення у легально існуючий сектор економіки;

– використанням наявних у злочинної групи можливостей для легалізації (відмивання) коштів (як власних, так й інших злочинних угруповань), здобутих злочинним шляхом.

При цьому «легалізація (відмивання) коштів» означає не тільки накопичення готівкових або безготівкових коштів та розміщення їх на банківських рахунках, а й придбання на такі кошти об'єктів державної або комунальної власності, акцій та цінних паперів, інвестування їх у різноманітні проекти тощо.

2. Етнічний (національний) склад злочинної групи, певна «спеціалізація» злочинних угруповань, наявність міжрегіональних або транснаціональних зв'язків у злочинному середовищі.

Відповідно до п. 26 Положення Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого наказом Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298, до організованих груп та злочинних організацій з міжрегіональними зв'язками належать організовані групи та злочинні організації, кримінально протиправна діяльність яких охоплює територію двох або більше регіонів України (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь).

Згідно цього Положення до організованих груп та злочинних організацій з транснаціональними зв'язками належать організовані групи та злочинні організації за умови вчинення ними хоча б одного злочину, що має транснаціональний характер:

за кордоном або на території двох чи більше держав;

на території однієї держави, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі;

на території однієї держави, але за участю організованої групи або злочинної організації,

яка здійснює злочинну діяльність на території двох або більше держав;

на території однієї держави, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі.

До організованих груп та злочинних організацій з корумпованими зв'язками належать організовані групи та злочинні організації, учасники яких для підготовки, вчинення або приховування кримінальних правопорушень використовують зв'язки в правоохоронних та контролюючих органах, органах законодавчої, виконавчої, судової влади та місцевого самоврядування.

До організованих груп та злочинних організацій, сформованих на етнічній основі, належать організовані групи та злочинні організації, учасники яких учиняли кримінальні правопорушення на території України та до складу яких входила більшість осіб – представників національних меншин.

Етнічний (національний) склад злочинної групи визначається:

– підвищеним рівнем організованості злочинної групи, в якій наявність постійних злочинних зв'язків між її членами та відповідними взаємовідносинами посилюється за рахунок належності лідера (керівника) групи та більшості її членів до тієї або іншої національності;

– злочинна «спеціалізація» таких груп нерідко визначається саме внаслідок певної специфіки їх діяльності. Найбільш розповсюдженими для даних груп є поєднання: розбоїв з вимаганнями (35% від груп, що поєднують розбої з іншими видами злочинів), квартирними крадіжками (32%), крадіжками автотранспорту (21%), незаконним обігом зброї та боєприпасів (21%); незаконного обігу наркотичних засобів (перевезення, збуту) з легалізацією злочинних доходів (39% від груп, що поєднують перевезення та збут наркотичних засобів з іншими злочинами);

– розподілом так званих «сфер впливу», що визначається як суто географічними чинниками (за місцем кримінально-протиправної діяльності групи – у межах району, міста, регіону), так і безпосереднім об'єктом злочинного посягання;

– встановленням певних взаємовідносин між конкретними злочинними угрупованнями,

що визначаються, передусім, необхідністю використання «можливостей» кожної з таких груп для здійснення спільної кримінально-протиправної діяльності (наприклад, учинення злочинів, пов'язаних з контрабандою, з «конвертацією» грошових коштів тощо).

Крім того, вказані взаємовідносини певною мірою підтверджують «статус» таких злочинних груп, закріплення за ними конкретних «сфер впливу» і «спеціалізацію» (територіальної та функціональної), що також свідчить про наявність ознак організованої злочинності.

Перелік таких додаткових ознак, зрозуміло, не є вичерпним та може доповнюватися у зв'язку з подальшим вдосконаленням, наприклад, організаційної структури злочинної спільноти (створенням структурних підрозділів, які займаються вже виключно забезпеченням конкретних напрямів кримінально-протиправної діяльності – здійснення «розвідувальних» або «контррозвідувальних» заходів тощо).

Особа підозрюваного завжди досліджується під час досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення, бо отримані відомості мають кримінально-правове, кримінальне процесуальне та криміналістичне значення. Зміст даних про особу, що підлягають встановленню, розрізняється за категоріями злочинів, але обсяг основних обставин, а також методів їх встановлення багато в чому повторюється.

По-перше, чинне законодавство містить комплекс норм, які передбачають необхідність обов'язкового встановлення слідчим низки обставин, що стосуються особи підозрюваного та мають важливе кримінально-правове значення (наприклад, вік, із якого особа може нести кримінальну відповідальність, осудність тощо). Зазначене є обов'язковою умовою правильної кваліфікації дій винного та створює передумови для індивідуалізації кримінальної відповідальності.

По-друге, вивчення особи підозрюваного визначається необхідністю забезпечення процесуального режиму досудового розслідування. Наприклад, відомості про особу враховуються при прийнятті рішення про повідомлення їй про підозру (ст. 276

КПК України), під час обрання запобіжного заходу (ст. 178 КПК України), для забезпечення участі в процесі певних осіб (захисника, перекладача, педагога чи психолога), при призначенні деяких експертиз тощо. До того ж, відомості, що характеризують особу підозрюваного, відносяться до обставин, що підлягають доказуванню (ст. 91 КПК України). Можна виокремити такі групи обставин, що підлягають установленню: персонографічні (прізвище, ім'я, по-батькові, дата та місце народження, помешкання тощо); соціально-демографічні відомості (стать, вік, освіта, вид занять, громадянство тощо); відомості соціально-правового характеру (про судимості, адміністративні правопорушення, вживання наркотичних засобів, зловживання алкоголем); відомості виробничо-побутового характеру (поведінка за місцем проживання, роботи) тощо.

Криміналістичний (переважно тактичний) аспект вивчення особи підозрюваного зумовлений необхідністю чіткого орієнтування слідчого в різних, складних ситуаціях, що виникають під час досудового розслідування, прийнятті різних процесуальних й тактичних рішень, виборі найбільш ефективних тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій, насамперед, допитів. До відомостей про особу підозрюваного (обвинуваченого), які мають криміналістичне значення, можна віднести: дані про умови його виховання та життя, попередні судимості та випадки потрапляння його в поле зору органів правопорядку у зв'язку з іншими злочинами чи адміністративними правопорушеннями, відомості про поведінку під час досудового розслідування та відбування покарання в місцях позбавлення волі (якщо особа раніше притягалася до кримінальної відповідальності), його коло спілкування, психологічний портрет правопорушника, який складається з характеристики його за місцем помешкання, місцем навчання, роботи, а також особистих спостережень слідчого за підозрюваним під час спілкування з ним.

Висновки. Визначення обставин, які підлягають доказуванню під час розслідування злочинів, вчинених злочинними спільнотами має важливе методичне значення,

надаючи сприяння конкретизації окремих завдань досудового розслідування та вибору раціональних напрямів роботи щодо їх розв'язання на основі системного підходу до цієї діяльності для того щоб: 1) виокремити факти, які підлягають дослідженню як

елементи обставин, що складають предмет доказування по кожному епізоду, який розслідують; 2) виявити основні ознаки цих фактів; 3) конкретизувати сфери та засоби діяльності з виявлення джерел та носії інформації про ці факти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ангелуца Н.П., Негода А.С. Протидія організованій злочинності кримінально-правовими заходами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 80. Ч. 2. 2023. С. 11-15.
2. Бондар В.С., Кривонос М.В. Зміст та особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу вогнепальної зброї та боеприпасів. *Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3 (83). С. 195-209.
3. Бондар В.С., Солодовников А.Г., Дехтярьов Є.В. Розслідування розбоїв, вчинених організованими групами. Навчально-методичний посібник. Луганськ, ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 276 с.
4. Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 03 грудня 2021 року. Справа № 485/821/21. Кримінальне провадження № 12020150000000234 від 10 серпня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101593222>.
5. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 червня 2023 року. Справа № 308/10118/23. Кримінальне провадження № 12023070000000146 від 15.06.2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111809152>. Справа № 308/10118/23/
6. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий Часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 152-167.
7. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України: науково-практичний коментар /А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, С.С. Чернявський. Київ: ФОП Маслаков, 2021. 99 с.
8. Постанова Верховного Суду від 26.05.2022 у справі № 404/352/16-к.
9. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya> (дата звернення: 05.02.2024).
10. Стратегія боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020> (дата звернення: 05.02.2024).